

Research Article

Open Access

An Analysis of the Texts in the 5th-Grade Spring Semester Turkish Language Textbook within the Virtue–Value–Action Framework of the Century of Türkiye Education Model

Aybüke Cennet ERDOĞAN^{1*} Erdost ÖZKAN²

¹ Pamukkale University, Denizli, Türkiye, aerdogan201@posta.pau.edu.tr

² Pamukkale University, Denizli, Türkiye, erdostozkan@gmail.com

* Corresponding Author: aerdogan201@posta.pau.edu.tr

Article Info

Received: 18 January 2026

Accepted: 11 June 2026

Published: 08 July 2026

 10.18009/jcer.1866022

Keywords: Turkish textbook, century of Türkiye education model, virtue-value-action framework

Publication Language: Turkish

This article was published under the continuous publishing model.

Abstract

This study examines the texts and visuals in the 5th-grade spring semester Turkish textbook within the Virtue–Value–Action Framework of the Century of Türkiye Education Model (CTEM). Employing qualitative document analysis, the research revealed that the most frequently emphasized values were love, sensitivity, and responsibility. While "love" appeared in 58.33% of the content, "thrift" and "privacy" were notably absent. Findings indicate an uneven value distribution across themes and text types, with limited transmission specifically in informative texts. Consequently, the study recommends a more balanced integration of values across diverse themes and genres in Turkish language textbooks to ensure holistic development.

CrossMark

To cite this article: Erdoğan, A. C. & Özkan, E. (2026). 5. sınıf bahar dönemi Türkçe ders kitabındaki metinlerin Türkiye yüzyılı maarif modeli erdem-değer-eylem çerçevesi'nde incelenmesi. *J. Comp. Educ. Res.*, 14, e2614052 <https://doi.org/10.18009/jcer.1866022>

5. Sınıf Bahar Dönemi Türkçe Ders Kitabındaki Metinlerin Türkiye Yüzyılı Maarif Modeli Erdem-Değer-Eylem Çerçevesi'nde İncelenmesi

Makale Bilgisi

Geliş: 18 Ocak 2026

Kabul: 11 Haziran 2026

Yayın: 08 Temmuz 2026

 10.18009/jcer.1866022

Anahtar kelimeler: Türkçe ders kitabı, Türkiye yüzyılı maarif modeli, erdem-değer-eylem çerçevesi

Yayın Dili: Türkçe

Bu makale sürekli yayın modeli kapsamında yayımlanmıştır.

Öz

Bu çalışmada, 5. sınıf bahar dönemi Türkçe ders kitabındaki metin ve görseller, Türkiye Yüzyılı Maarif Modeli'nin (TYMM) Erdem-Değer-Eylem Çerçevesi bağlamında incelenmiştir. Nitel doküman incelemesi yöntemiyle yürütülen araştırmada, en sık vurgulanan değerlerin sevgi, duyarlılık ve sorumluluk olduğu belirlenmiştir. "Sevgi" değeri içeriğin %58,33'ünde yer alırken "tasarruf" ve "mahremiyet" değerlerine rastlanmamıştır. Bulgular, değer dağılımının temalar ve metin türleri arasında dengesiz olduğunu; özellikle bilgilendirici metinlerde değer aktarımının sınırlı kaldığını göstermektedir. Bu doğrultuda çalışma, bütüncül gelişimi desteklemek adına Türkçe ders kitaplarındaki değerlerin farklı tema ve metin türlerine daha dengeli bir şekilde oluşturulmasını önermektedir.

Summary

An Analysis of the Texts in the 5th-Grade Spring Semester Turkish Language Textbook within the Virtue–Value–Action Framework of the Century of Türkiye Education Model

Aybüke Cennet ERDOĞAN^{1*} Erdost ÖZKAN²

¹ Pamukkale University, Denizli, Türkiye, aerdogan201@posta.pau.edu.tr

² Pamukkale University, Denizli, Türkiye, erdostozkan@gmail.com

* Corresponding Author: aerdogan201@posta.pau.edu.tr

Introduction

Values are the fundamental principles that guide individual behavior and form the basis of social integrity. Education plays a critical role in transferring these values to future generations. In this context, the Century of Türkiye Education Model (CTEM), introduced by the Ministry of National Education in 2024, represents a significant paradigm shift. Aiming to cultivate "competent and virtuous individuals," this model adopts a holistic approach that integrates mental, emotional, social, and moral development based on national and spiritual references.

A central component of this model is the Virtue-Value-Action Framework. Unlike previous approaches that focused primarily on cognitive knowledge, this framework emphasizes that values must be transformed into observable behaviors (actions). The framework includes 20 values structured under the roof values of respect, justice, and responsibility. While there is extensive literature on "root values" in previous curricula, research on this newly implemented model and the specific textbooks designed for it remains limited. Therefore, this study aims to evaluate the texts and visuals in the 5th-grade spring semester Turkish textbook within the scope of the Virtue-Value-Action Framework. By analyzing how these values are distributed, this research aims to contribute to the developing literature on the CTEM.

Method

This study was designed as qualitative research employing the document analysis technique. The study material consists of the spring semester volume of the 5th-grade

Turkish textbook, approved as an educational tool by the Ministry of National Education in 2024. The analysis focused specifically on reading texts and accompanying visuals within three themes: "Our Traditions", "Communication and Social Relations", and "Healthy Living".

Data were analyzed using the descriptive analysis method based on the twenty values defined in the Virtue-Value-Action Framework. The texts and visuals were examined to determine which values were included and their frequencies. To ensure reliability (inter-coder reliability), the values identified by the researcher were reviewed by two field experts, and a consensus was reached.

Findings

The study analyzed 24 reading texts and accompanying visuals. The findings regarding the distribution of values according to themes are presented below:

In the "Our Traditions" theme, the most prominent values were found to be diligence (6 texts) and aesthetics (6 texts). Texts focusing on traditional arts, such as *Pottery* and *Master Felt Maker Ahmet Yaşar Kocataş*, strongly reflected these values through the depiction of craftsmanship and effort. Values such as love (5), responsibility (5), and family integrity (4) were also frequently emphasized. Conversely, values such as justice, privacy, humility, freedom, healthy living, and savings were not observed in this theme, indicating a specific focus on cultural and labor-oriented values.

In the "Communication and Social Relations" theme, the most frequently observed values were love (6 texts) and sensitivity (5 texts). Literary texts such as *Home* and *The Alchemist* emphasized family integrity, patience, and responsibility. The text *Everyone is Important* highlighted justice and solidarity among different professions. Unlike the first theme, values such as justice (2), humility (3), and freedom (2) were more visible here. However, no findings related to privacy, savings, cleanliness, or patriotism were encountered in this theme.

In the "Healthy Living" theme, dominated by informative texts like *Let's Go Hiking* and *Obesity*, the value of healthy living (7 texts) was naturally dominant. Values such as love (3) and sensitivity (3) were present but less frequent compared to other themes. Notably, this theme had the lowest diversity of values; abstract values such as diligence, friendship,

honesty, aesthetics, privacy, and patriotism were entirely absent. The predominance of informative texts resulted in a more limited transmission of abstract values compared to literary texts.

When the overall distribution is examined, love was identified as the most frequent value, appearing in 14 out of 24 texts (58.33%). This was followed by sensitivity (45.83%) and responsibility (41.67%). In contrast, the values of privacy and savings were not found in any text or visual (0%). Additionally, patriotism (4.17%), justice (8.33%), and cleanliness (8.33%) were among the least emphasized values. A quantitative comparison reveals a significant imbalance; while 43 values were identified in both "Our Traditions" and "Communication" themes, only 23 values were found in the "Healthy Living" theme.

Discussion and Conclusion

The analysis revealed that love (58.33%) was the most frequently emphasized value. This finding is strongly consistent with previous studies (Çetin et al., 2024; Geçimli & Kayahan Yüksel, 2024; Türkben, 2019), confirming that "love" continues to be positioned as the "roof value" in Turkish education curricula regardless of changes.

However, a significant imbalance was observed in the distribution of values. The complete absence (0%) of privacy and savings values points to a critical gap. In an era dominated by the global climate crisis and economic fluctuations, the neglect of "savings"—regarding sustainability—is a notable deficiency. Similarly, in a digital age where boundaries are blurred, the lack of "privacy" suggests a disconnect between the theoretical framework of the new model and its practical application. Furthermore, the limited representation of justice (8.33%) indicates that textbooks tend to cluster around "soft values" like love and helpfulness while neglecting complex social values. Another important finding is the partial "theme-value alignment." While values like family integrity were concentrated in the "Our Traditions" theme, the "Healthy Living" theme showed a significant decrease in value diversity. This confirms that informative texts are less effective than literary texts in transmitting affective values. In conclusion, while the examined textbook successfully reflects the "love" and "sensitivity" oriented vision of the Century of Türkiye Education Model, it requires improvement in the holistic transmission of critical values such as justice, savings, and privacy to fully meet the model's goals.

Giriş

Değer, bireyin yaşamına anlam kazandıran, davranışlarına yön veren, tercihlerini ve kararlarını şekillendiren ölçütlerden biridir. Ersoy ve Ünüvar'a (2019) göre değerler, bireylerin amaçlarını, tutumlarını ve davranışlarını yönlendiren ilkelere, Değerler hem bireyin kişisel kimliğini hem de toplumla olan ilişkilerini biçimlendirmekte; bu yönüyle toplumsal bütünlüğün temelini oluşturmaktadır. Bu yaklaşım, değerlerin yalnızca soyut düşünceler değil bireyin kararlarını ve eylemlerini etkileyen dinamik yapılar olduğunu ortaya koymaktadır. "Erdem" ise Türk Dil Kurumuna (2025) göre ahlakın övdüğü iyi olma, alçakgönüllülük, yiğitlik ve doğruluk gibi niteliklere verilen genel addır.

Eğitim, bireyin değerleri fark etmesi, içselleştirmesi ve davranışlarına yansıtması açısından önemli bir süreçtir. Değerlerin nesilden nesile aktarılması eğitimin işlevlerindendir (Bakioğlu & Levent, 2014). Bu süreçte okullar, yeni nesillere temel değerleri aktararak toplumsal düzenin sağlanmasında önemli birer sosyal kurum olarak rol oynar (Uslu & Çetin, 2022). Karslı (2012), eğitimi bireyin davranışlarında kendi yaşantısı yoluyla kasıtlı olarak istendik değişiklikler oluşturma süreci olarak tanımlamıştır. Bu bağlamda eğitim, bireye yalnızca bilgi kazandırmayı değil aynı zamanda kişisel gelişim ve toplumsal uyumu sağlamayı da amaçlamaktadır. Bu nedenle eğitim, bireyi topluma kazandırmanın en etkili yolu olarak görülmüştür.

Eğitimin planlı, sistemli ve anlamlı hâle gelmesi eğitim programları aracılığıyla sağlanmaktadır. Demirel (2017), eğitim programını öğrenenlere planlanmış etkinlikler yoluyla öğrenme yaşantıları sunan bir düzenek olarak açıklamaktadır. Öğretim programı ise bu düzenek içinde bilgi, beceri, tutum ve değerlerin öğrenciye kazandırılması sürecini kapsamaktadır. Türkçe Dersi Öğretim Programı da bu anlayışın bir parçası olarak dili doğru, etkili ve estetik biçimde kullanabilen bireyler yetiştirmeyi, aynı zamanda kültürel kimliğin korunmasına katkı sunmayı hedeflemektedir (Millî Eğitim Bakanlığı [MEB], 2024). Programların hedeflerine ulaşmasında en stratejik materyal olan ders kitapları, içeriğin öğrencinin iç dünyasında ve iç sözlüğünde karşılık bulmasını sağlayarak öğrenilenlerin kalıcı hâle gelmesinde kritik bir rol üstlenmektedir (Özkan, 2013).

Millî Eğitim Bakanlığı tarafından 2024 yılında tanıtılan ve "yetkin ve erdemli insan" oluşturmayı hedef edinen Türkiye Yüzyılı Maarif Modeli, insanı merkeze alan değer temelli bir eğitim anlayışına sahiptir. Model, Türk milletinin tarihsel ve kültürel mirasını esas alarak

bireyin zihinsel, duygusal, sosyal ve ahlaki yönlerini bütüncül biçimde geliştirmeyi amaçlamaktadır (MEB, 2024). Bu anlayışta bilgi, yalnızca aktarılması gereken bir unsur olarak değil bireyin kendisi, toplumu ve çevresiyle kurduğu ilişkilerde sorumluluk bilinciyle bütünleşen bir yapı olarak ele alınmaktadır.

Modelin temel bileşenlerinden biri Erdem-Değer-Eylem Çerçevesi'dir. Bu çerçeve, bireyin sağlıklı kişilik gelişimini desteklemeyi, toplumsal uyumunu güçlendirmeyi ve çevresiyle olumlu ilişkiler kurmasını sağlamayı amaçlamakta ve bireyin sahip olduğu değerlerin davranışlara yansımalarıyla erdemli bir kişiliğe ulaşabileceği anlayışına dayanmaktadır. Türkiye Yüzyılı Maarif Modeli bağlamında yapılandırılan bu çerçevede, değerler bireyde gözlemlenebilen tutum ve davranışlar olarak ele alınmakta; bu değerlerin kaynağı millî ve manevi referanslara dayanmakta, evrensel yönleri de gözetilmektedir. Çerçeveye adını veren kavramlardan biri olan eylem ise değer eğitiminin hedeflenen çıktısı ve ahlaki gelişimin gözlemlenebilir boyutunu ifade etmektedir (MEB, 2024). Türkiye Yüzyılı Maarif Modeli'nde değerlere yalnızca bilişsel düzeyde hâkim olmak yeterli görülmemekte; bu değerlerin bireyin yaşamında somut tutum ve davranışlara dönüşmesi amaçlanmaktadır.

Çerçevenin ana hedefi, değerlerden yararlanarak erdemli insan yetiştirmek ve çerçeveyi oluşturan üç boyut olan "huzurlu aile ve toplum" ile "yaşanabilir çevre"de "huzurlu insan"a ulaşmaktır. Saygı, adalet ve sorumluluk çatı değerler olarak ele alınmakta ve altlarında on yedi değer barındırmaktadır. Çerçevede sunulan yirmi değer; adalet, aile bütünlüğü, çalışkanlık, dostluk, duyarlılık, dürüstlük, estetik, mahremiyet, merhamet, mütevazılık, özgürlük, sabır, sağlıklı yaşam, saygı, sevgi, sorumluluk, tasarruf, temizlik, vatanseverlik ve yardımseverliktir. Söz konusu değerler, öğretim programlarına ayrı bir unsur olarak değil beceri ve içeriklerle bütünleşik biçimde yerleştirilmekte; böylece öğrencilerin gelişim düzeylerine uygun ve bağlamsal biçimde desteklenerek içselleştirilmeleri amaçlanmaktadır (MEB, 2024).

Türkiye Yüzyılı Maarif Modeli ve bu model doğrultusunda hazırlanan ders kitaplarına ilişkin çalışmalar henüz sınırlı olmakla birlikte, önceki öğretim programları, ders kitapları ve değerler eğitimi üzerine yapılmış çok sayıda araştırma bulunmaktadır. Erdem-Değer-Eylem Çerçevesi, müfredat Türkiye Yüzyılı Maarif Modeli kapsamında dâhil olduğu için öncesinde yapılmış çalışmalar "kök değerler" üzerinedir.

2019 yılında yürürlüğe giren Türkçe dersi öğretim programında “kök değerler” başlığı altında 10 değere yer verilmiştir. Bu değerler; adalet, dostluk, dürüstlük, öz denetim, sabır, saygı, sevgi, sorumluluk, vatanseverlik ve yardımseverliktir. 2019 ve 2024 Türkçe dersi öğretim programları karşılaştırıldığında değer sayısının iki katına çıktığı görülmektedir. 2019 programında yer alan değerlerden sadece öz denetim çıkarılmış, bunun yerine 11 yeni değer eklenmiştir. Değer sayısının artması ve kapsamlarının daha belirgin hâle getirilmesi, değerler eğitimi açısından önemli bir gelişme olarak değerlendirilebilir ve yeni modelin değer temelli yapısını açık biçimde ortaya koymaktadır. Değerlerin sayısının artırılması, Türkiye Yüzyılı Maarif Modeli’nde yalnızca niceliksel bir artış olarak değil değerlerin bireyin yaşamında anlamlı, tutarlı ve davranışlara yansıyan bir yapı içinde ele alınması gerekliliği olarak değerlendirilmiştir. Maarif Modeli Ortak Metni’nde, bireyin değerleri bilmesinin tek başına yeterli olmadığı; bu değerlerin tutum ve davranışlara dönüştürülerek günlük yaşamda somut biçimde gözlemlenmesi gerektiği özellikle vurgulanmaktadır (MEB, 2024). Bu yaklaşım doğrultusunda geliştirilen Erdem-Değer-Eylem Çerçevesi, değerleri yalnızca kuramsal kazanımlar olarak ele almamakta; bireyin ahlaki gelişimini destekleyen bütüncül bir eğitim anlayışının temel bileşeni olarak konumlandırmaktadır.

Bilgilendirici metinlerde değer aktarımını inceleyen Pilav ve Erdoğan (2016), metinlerde sevgi gibi bazı değerlere sıkça yer verildiğini; sabır ve kanaatkârlık gibi değerlere ise yeterince yer verilmediğini belirtmiştir. Deniz ve Karagöl (2018) ise 5. ve 6. sınıf Türkçe ders kitaplarını değerler eğitimi açısından incelemiş ve bazı değerlerin yoğun bazılarının ise oldukça sınırlı biçimde yer aldığını saptamıştır. 2018 Türkçe Dersi Öğretim Programı doğrultusunda hazırlanan ders kitaplarını inceleyen Türkben (2019), sevgi, saygı, yardımlaşma gibi değerlere ağırlık verildiğini; tasarruf, eşitlik ve adalet gibi değerlerin ihmal edildiğini ifade etmiştir. Benzer şekilde 6, 7 ve 8. sınıf Türkçe ders kitaplarını kök değerler bağlamında ele alan Durhat ve Ökten (2020) de sevgi, yardımseverlik ve dürüstlük gibi değerlere sıkça yer verildiğini; vatanseverlik ve öz denetim gibi değerlere ise daha az vurgu yapıldığını ortaya koymuştur. Şakiroğlu (2020), 6. sınıf Türkçe ders kitabında en çok vatanseverlik, sevgi ve yardımseverlik değerlerinin işlendiğini; adalet ve dürüstlük değerlerinin ise oldukça az yer bulduğunu belirlemiştir. Çetin ve diğ. (2024), Türkçe ve Türk Kültürü ders kitaplarında en çok sevgi, vatanseverlik ve yardımseverlik değerlerine rastlandığını, sabır ve dürüstlük gibi değerlerin ise sınırlı biçimde işlendiğini saptamıştır.

Geçimli ve Kayahan Yüksel (2024), Türkiye Yüzyılı Maarif Modeli Erdem-Değer-Eylem Çerçevesi doğrultusunda 2024 yılı güz döneminde okutulan 5. sınıf Türkçe ders kitabında yer alan metin ve görselleri incelemiştir. Bu çalışma sevgi değerinin en sık işlenen değer olduğunu; adalet, sabır, temizlik, aile bütünlüğü ve tasarruf gibi değerlerin daha sınırlı düzeyde yer aldığını ortaya koymuştur. Günümüzde geleneksel aile yapısındaki değişimler ve toplumsal değerlerdeki aşınma, okullarda yürütülen değerler eğitimi çalışmalarını zorunlu hâle getirmektedir. Bu süreçte çocukların olumlu davranışlar geliştirmesi ve dengeli bir kişilik kazanması için eğitim materyallerinin hassasiyetle incelenmesi büyük önem taşımaktadır (Kıral, 2023).

Bu doğrultuda çalışma, 5. sınıf bahar dönemi Türkçe ders kitabındaki okuma metinleri ve görsellerin Türkiye Yüzyılı Maarif Modeli'nin Erdem-Değer-Eylem Çerçevesi'ndeki değerleri ne ölçüde yansıttığını belirlemeyi amaçlamaktadır. Bu amaçla kitapta hangi değerlere yer verildiği, bu değerlerin kaç metin ve görselde görüldüğü, en sık ve en az karşılaşılan değerlerin hangileri olduğu ve temalar arasında değer dağılımının nasıl değiştiği incelenmiştir. Araştırmanın önemi hem modelin hem de ilgili ders kitabının yeni olması ve bu nedenle alan yazındaki çalışmaların sınırlı kalmasından kaynaklanmaktadır. Çalışma, kitabın model doğrultusunda hazırlandığı ve metinlerin değer kazandırma amacı taşıdığı varsayımına dayanmaktadır. Bununla birlikte araştırma, yalnızca 2024 yılı 5. sınıf bahar dönemi Türkçe ders kitabındaki okuma metinleri ve görsellerle sınırlı olup diğer ders kitapları, dinleme/izleme metinleri ve etkinlikler kapsam dışı bırakılmıştır.

Yöntem

Araştırma Modeli

Bu araştırmada, 5. sınıf Türkçe ders kitabındaki metinler ve görseller, Türkiye Yüzyılı Maarif Modeli'nin Erdem-Değer-Eylem Çerçevesi doğrultusunda incelenmiştir. Çalışmada nitel araştırma deseni benimsenmiş olup bu desen çerçevesinde doküman incelemesi yöntemi kullanılmıştır. Nitel araştırmalar, incelenen olguya ilişkin derinlemesine ve kapsamlı bir anlayış geliştirmeyi amaçlamaktadır (Baltacı, 2019). Bu araştırmanın temelini oluşturan doküman incelemesi yöntemi ise araştırmaya konu olan yazılı ve görsel materyallerin sistematik biçimde analiz edilmesi süreci olarak tanımlanmaktadır (Özkan, 2021).

Çalışma Materyali

Araştırmanın çalışma materyalini, Millî Eğitim Bakanlığı Talim ve Terbiye Kurulu tarafından 17.07.2024 tarih ve 110460159 sayılı yazı ile eğitim aracı olarak kabul edilen 5. sınıf Türkçe ders kitabının bahar dönemi cildi oluşturmaktadır. Kitap, Erdem-Değer-Eylem Çerçevesi'nde yer alan yirmi değer esas alınarak değerlendirilmiştir.

Bahar dönemi kitabı Geleneklerimiz, İletişim ve Sosyal İlişkiler ve Sağlıklı Yaşıyorum olmak üzere üç temadan oluşmaktadır. Araştırma kapsamına yalnızca bu temalar altında yer alan okuma metinleri ve bu metinleri destekleyen görseller dâhil edilmiştir. Kitaptaki dinleme/izleme metinleri ile etkinlikler çalışma kapsamı dışında bırakılmıştır.

Verilerin Toplanması ve Analizi

Araştırmanın verileri, doküman incelemesi yoluyla toplanmıştır. Bu kapsamda, Millî Eğitim Bakanlığı tarafından 2024 yılında yayımlanan 5. sınıf bahar dönemi Türkçe ders kitabındaki okuma metinleri ve görseller incelenmiştir. Verilerin analizinde betimsel analiz yöntemi kullanılmıştır. Betimsel analiz, verilerin önceden belirlenmiş temalar doğrultusunda düzenlenmesine, yorumlanmasına ve anlamlandırılmasına olanak sağlayan bir nitel analiz yaklaşımıdır (Doğan & Gülüşen, 2011). Bu doğrultuda, kitapta yer alan metinler ve görseller, Erdem-Değer-Eylem Çerçevesi'nde tanımlanan yirmi değere göre analiz edilmiştir. Elde edilen bulgular temalar hâlinde tablolaştırılmış ve modelin hedefleri bağlamında yorumlanarak sunulmuştur.

Metin ve görsellerde yer alan değerler araştırmacı tarafından belirlenmiştir. Bu araştırmada doğrulanabilirlik ölçütlerinden kodlama güvenilirliği kullanılmıştır. Kodlama güvenilirliğinde farklı uzmanların yaptığı kodlamalar karşılaştırılır ve uyuma yüzdesinin %70'in üstünde olması çalışmanın güvenilirliğini ifade eder (Tutar, 2022). Araştırmacı tarafından saptanan değerler, alan uzmanı iki akademisyen tarafından kontrol edilmiş ve görüş birliğine varılmıştır.

Bulgular

Bu bölümde, Millî Eğitim Bakanlığı 5. sınıf bahar dönemi Türkçe ders kitabında yer alan okuma metinleri ve bu metinlere ait görseller, Türkiye Yüzyılı Maarif Modeli Erdem-Değer-Eylem Çerçevesi kapsamında incelenmiş ve elde edilen bulgulara yer verilmiştir.

Türkiye Yüzyılı Maarif Modeli Öğretim Programları Ortak Metni'nde, Erdem-Değer-Eylem Çerçevesi başlığı altında; adalet, aile bütünlüğü, çalışkanlık, dostluk, duyarlılık, dürüstlük, estetik, mahremiyet, merhamet, mütevazılık, özgürlük, sabır, sağlıklı yaşam, saygı, sevgi, sorumluluk, tasarruf, temizlik, vatanseverlik ve yardımseverlik olmak üzere yirmi değer yer almaktadır. Yapılan araştırmada ders kitabındaki okuma metinleri ve görseller söz konusu değerler doğrultusunda analiz edilmiştir. İncelenen ders kitabı; “geleneklerimiz”, “iletişim ve sosyal ilişkiler” ve “sağlıklı yaşıyorum” olmak üzere üç temadan oluşmaktadır. Her temada dokuzar metin bulunmaktadır ve bu metinlerin birer tanesi dinleme/izleme metnidir. Bu yüzden her temadan sekizer tane olmak üzere toplam 24 metin değerlendirmeye alınmıştır. Araştırma kapsamında, kitaptaki okuma metinleri ve bunlara ilişkin görseller incelenmiş, elde edilen bulgular temalar bazında açıklanmıştır.

5. sınıf bahar dönemi Türkçe ders kitabının ilk teması “Geleneklerimiz”dir. Temada 9 metin bulunmakta olup çalışma kapsamında 8 okuma metni incelenmiştir: Nasreddin Hoca, Misafir Odası, Türklerde Evlilik Merasimleri, Keçe Ustası Ahmet Yaşar Kocataş, Döşemealtı Halısı, Çömlekçilik, Kırık At ve Oyunlar.

Geleneklerimiz temasının ilk metni olan “Nasreddin Hoca” öyküleyici bir okuma metnidir. Mustafa Özçelik'in yazmış olduğu bu metinde Nasreddin Hoca'nın ağzından çocuklara seslenilmektedir. Metinde geçen “Annemin adı Sıdika, babamın adı Abdullah'tır.” ve “Sonra evlendim, çocuklarım oldu.” cümleleri hocanın ailesine verdiği önemi örtük bir biçimde gösterdiği için aile bütünlüğü değeriyle ilişkilidir. “İlk mektebi tamamladıktan sonra Sivrihisar'daki medreseye yazıldım. Ardından Konya'da eğitim gördüm. Babamın ölümünden sonra ise köyümde imamlık, Sivrihisar medresesinde hocalık yaptım.” cümleleri hocanın gayretli kişiliğine dikkat çektiğinden dolayı çalışkanlık değerine işaret etmektedir. “Merhaba arkadaşlar, ben Nasreddin Hoca.” cümlesi ve metinde genel olarak arkadaşça, samimi bir anlatının olması dostluk değeriyle ilişkilidir. “Yaşadığım zaman çok sıkıntılı bir zamandı. Savaşlar, işgaller, ekonomik sıkıntılar vardı. İnsanlar hayata küsmüş gibiydiler. Geleceğe dair umutları kaybolmuştu. İşte bir hoca olarak bunları değiştirmek istedim.” ifadesinden hocanın çevresindeki insanlar için çabalayan duyarlı, yardımsever ve sorumluluk sahibi bir kişi olduğu anlaşılmaktadır. “Şayet siz o fıkraları okur, hayata gülümseyerek bakar, çalışkan, başarılı, ahlaklı çocuklar olursanız ben de çok mutlu olacağım.” cümlesindeki “ahlaklı” ifadesi dolaylı olarak dürüstlük değeriyle

bağdaşmaktadır. Hocanın insanların sorunlarını görmezden gelmek yerine onlar üzerine düşünüp çözüm yolları araması onun merhametli kişiliğinin göstergesidir. “Siz bana Nasreddin Dede de diyebilirsiniz. Çünkü ben sizleri torunum olarak görüyorum. Beni çok sevdiğinizi biliyorum. Ben de sizleri seviyorum.” cümleleri sevgi değeriyle ilişkilidir. Metin dahilinde bulunan iki görselde herhangi bir değere rastlanmamıştır.

Temanın ikinci metni “Bugün Bayram” adındaki dinleme/izleme metnidir. Dinleme/izleme metni olduğundan dolayı değerlendirmeye alınmamıştır. Üçüncü metnin adı “Misafir Odası”dır ve kitapta kısaltılmış biçimine yer verilmiştir. Şiir türündeki bu eser Gökhan Akçiçek’e aittir. Şiirde geçen “İçinde siyah beyaz fotoğraflar/ Aile bireylerinin mahzun bakışları/ Dedeler, nineler ve torunlar.” dizeleri aileye verilen öneme ve aile bütünlüğüne değerine örnektir. “Misafirlerim olurdu her yaştan.” dizesi, şiirdeki anlatıcının arkadaş canlısı kişiliğine vurgu yapmaktadır. “Dantelâlarla süslü orta sehpa/ Bir vazoda daima üstünde konsolun” dizeleriyle anlatıcının estetiğe verdiği önem anlaşılmaktadır. “Eksilmezdi yüzlerde sevinç”, “Misafirlerim olurdu her yaştan.” ve “Hoş geldiniz derdi, misafir kolonyası.” dizeleri evdeki saygı ve sevgi ortamını işaret etmektedir. Kitapta “Misafir Odası” metnine ait tek görsel yer verilmiştir. Görsel 1 incelendiğinde mutlu bir aile görülmektedir. Farklı yaşlardan kişilerin birlikte bulunup iyi vakit geçirmesi aile bütünlüğü, saygı ve sevgi değerleriyle ilişkilidir. Çocukların oyun oynayarak vakit geçirmesi ise dostluk değerinin bir göstergesidir.

Görsel 1. Misafir odası metin görseli (5. sınıf Türkçe Ders Kitabı, MEB Yayınları, 2024, s. 30)

Temadaki dördüncü metin olan “Türklerde Evlilik Merasimleri” bilgilendirici metin türündedir. Bu metinde evliliğe dek uzanan aşamalar anlatılmıştır. Aile bütünlüğü değerinin temelinde yatan “aile” kavramının oluşumunu anlatması yönüyle bu değere işaret

etmektedir. “Ardından aileler arasında tatlı bir sohbet başlar.” cümlesi aileler arasındaki sıcak, dostane ortamı, dolayısıyla dostluk değerini göstermektedir. “Önce nişan yüzükleri takılır, sonra yüzüklerin kurdeleleri aile büyüklerinden biri tarafından kesilir.” cümlesi gelin ve damadın büyüklerine ve geleneklerine duyduğu saygıyı ortaya koymaktadır. “Nişan töreni, çiftin birbirine olan bağlılığını resmiyete dökme amacı taşır. Aileler, yakın akrabalar ve arkadaşlar bu özel günde bir araya gelir.” ifadesi ile sevgi değerine işaret edilmektedir. Evlenmek başlı başına sorumluluk isteyen bir durumdur. Dolaylı olarak metinde sorumluluk değerinin bulunduğunu söylemek mümkündür. Kitapta metne dair görsel bulunmamaktadır.

Temadaki beşinci metin “Keçe Ustası Ahmet Yaşar Kocataş”tır ve bilgilendirici bir metindir. “Babasının sağlığında ondan öğrendikleriyle mesleğinde hızla ilerlemiş ve ustalık seviyesine ulaşmıştır.” cümlesiyle keçe ustasının çalışkanlığı vurgulanmıştır. “Bu ünvan, onun mesleğine olan katkılarını ve kültürel mirası yaşatma konusundaki kararlılığını simgelemektedir.” ifadesiyle ustanın yok olmaya yüz tutmuş bu zanaat dalını gelecek nesillere aktarmayı kendine görev bilmiş olması duyarlılık ve sorumluluk değerleriyle ilişkilidir. “Keçecilik, hayvan tüylerinin özel bir teknikle sıkıştırılarak keçeeye dönüştürülmesi işlemidir. Geleneksel Türk el sanatları arasında önemli bir yere sahiptir ve tarih boyunca çeşitli kültürlerde kullanılmıştır.” Metinde keçecilik zanaat dalının açıklanması estetik değerine işaret etmektedir. “Ustalığı süresince yaptığı eserleri yurt içinde ve yurt dışında müze ve sergilerde sergilenmiştir. Ayrıca hakkında birçok belgesel çekilmiş ve Kültür Bakanlığı tarafından envantere alınmıştır. 2015 yılında UNESCO tarafından “Yaşayan İnsan Hazine” listesine alınarak onurlandırılmıştır.” Ülkemizi dünya çapında temsil etmesi ustanın vatansever oluşunun bir göstergesidir. “Çocukluk yılları boyunca babasının yanında bu zanaatı öğrenmiş ve keçeciliğe dair tüm incelikleri kavramıştır.” cümlesiyle yazarın çocukluğundan beri işlerinde babasına yardım ettiği görülmektedir ve bu, yardımseverlik değeriyle ilişkilidir. Kitapta metne dair görsel bulunmamaktadır.

Temanın altıncı metni “Döşemealtı Halısı”dır ve bilgilendirici bir metindir. “Döşemealtı halıları, geleneksel yöntemlerle ve büyük bir özenle üretilir. Her bir halı, ustaların el emeği ve sanat anlayışı ile benzersiz bir sanat eserine dönüşür ve dünya çapında değer görür.” ifadesiyle halı yapımının zahmet gerektiren bir iş olduğu ortaya konmaktadır. Bundan dolayı metinde sabır değeri bulunmakta ve doğrudan ifade edilmese de çalışkanlık

değeri okuyucuya sezdirilmektedir. Halının usta ellerde bir sanat eseri olduğu vurgusu ise estetik değeriyle ilişkilidir. “Döşemealtı halıları Antalya’nın Döşemealtı ilçesinde üretilen, özgün desenleri, estetik yapısı ve yüksek kaliteli işçiliği ile tanınan geleneksel Türk halılarıdır. El emeği göz nuru bu halıların belli yapım aşamaları bulunmaktadır.” Aşamalı görevlerin tamamlanmasını gerektiren bu süreçte iş bölümü yapılması ve her çalışanın kendi kısmını büyük uğraşlarla yapması sorumluluk değeriyle örtüşmektedir. “Bu süreç dikkat ve titizlik gerektirir.” Halıların yapım aşamasında büyük bir özen ve titizlik gösterilmesi temizlik değeriyle bağlantılıdır. Metinle ilgili görsel bulunmamaktadır.

“Çömlekçilik”, temanın yedinci metnidir ve bilgilendirici metin türündedir. Kitapta kısaltılmış biçimine yer verilmiş ve metin M. Ali Diyarbakırlıoğlu tarafından yazılmıştır. Metnin çömlekçilik zanaatıyla ilgili olması okuyucuya estetik değer katmaya yöneliktir. “İlkel çömlekçilikte hazırlanan hamur elle ya da tokmakla yoğrulurdu. Günümüzde ise bu işlemler için makineler kullanılmaktadır.” cümleleriyle bu zanaatın zorluğu ve çömlekçinin sabırlı ve çalışkan olması gerekliliği dolaylı olarak okuyucuya aktarılmaktadır. Kitapta metne ilişkin 5 görsel bulunmaktadır. Görsel 2’de çömleği gülümseyerek yapan bir çömlekçiye yer verilmiştir. Bu, görseldeki adamın işini çok sevdiğinin bir göstergesidir. Çömlekçinin testiyi özen ve büyük bir sevgiyle yapıyor olması okuyucuya çalışkanlık, sabır ve sevgi değerlerini çağrıştırmaktadır.

Görsel 2. Çömlekçilik metin görseli (5. sınıf Türkçe Ders Kitabı, MEB Yayınları, 2024, s. 45)

Temadaki sekizinci metin Tevfik Fikret tarafından yazılan “Kırık At” adındaki şiirdir. Bir çocuğun ağzından kaleme alınmıştır. “Geçen hafta bayramdı ya/ Bir at verdi büyükbaba/ Bayram armağanı bana” Dedenin torununa hediye alması aile bütünlüğü ve sevgi değerleriyle ilişkilidir. “Demirciyi gidip gördüm/ Onu çok ustadır diye/ Pek överler, işitmiştim.” ve “Ben de ordan ayrılmadım/ Boş durmadım ama, ne var/ Ne yok, hep gördüm, anladım.” dizeleriyle demircinin ve çocuğun çalışkan kişilikleri vurgulanmaktadır. “Dün benim at hastalandı”, “Önce nalbanta götürdüm” dizelerinde at arabası bozulduğu için onu tamire götürmesiyle çocuğun duyarlı, merhametli ve sorumluluk sahibi olduğu ortaya koyulmuştur. “Kocaman, siyah bir ocak/ Siyah, kocaman bir körük/ Demir dolu köşe bucak/ Kimi sağlam, kimi çürük.” dizelerinden dolayı olarak estetik değerine ulaşmak mümkündür. Metinde 2 görsel bulunmaktadır. Görsel 3’e bakıldığında el ele tutuşan bir dede ve torunu görülmektedir. Bedenlerinin birbirine yakın duruşu aralarındaki güçlü bağın ve sevginin göstergesidir. Arkadaki, işini yapan demirci, okuyucuya çalışkanlık değerini sezdirmektedir.

Görsel 3. Kırık at metin görseli (5. sınıf Türkçe Ders Kitabı, MEB Yayınları, 2024, s. 58)

Temanın dokuzuncu ve sonuncu metni olan Oyalar, genel ağdan alınmış ve kısaltılmıştır. Bilgilendirici metin türündedir. “Anadolu kadınının ve genç kızının duygu, düşünce ve hayal dünyasının bütün kıvrımlarını, (...) zekâsını, el ve göz zevkinin yüce noktalara ulaşmasını sadece oyalarda bulmaktayız. Yüzlerce yıllık bir geleneği ısrarla, inatla günümüzde de sürdüren genç kızlarımızın el emeği göz nuru dökerek ortaya çıkardığı oyalar, estetik bir (...) sanat eseri olduğu kadar, aynı zamanda, yapıldıkları yörenin doğasını,

iklimini, ürünlerini, bitkilerinin özelliklerini, o yörede kullanılan araç gereci ve hatta aile içinde veya dışındaki sosyal hayatı kanıtlayan eserlerdir.” cümleleri oyların estetik yönüne vurgu yapmaktadır. Metinde Türk kadınlarının çalışkanlığına örtük biçimde değinilmiştir. Kitapta metne ilişkin görsel yer almamaktadır.

Kitabın ikinci teması “İletişim ve Sosyal İlişkiler”dir. Temada sekiz okuma, bir dinleme/izleme metni yer almaktadır. Temanın ilk metni Şermin Yaşar’ın yazdığı “Ev”dir ve bir okuma metnidir. “O filmlerde çocuklar sokakta oynar, koşarak eve gelir, öylece mutfığa dalıp kutudan bir kurabiye alıp kaçarlar, anneleri arkalarından gülerek bakardı.” ifadesinde mutlu bir aile tablosu resmedilmiştir. Bu da aile bütünlüğü ve sevgi değerleriyle ilişkilidir. “İçinde kahkahaların yükseldiği, masanın üzerinde kurabiyelerin ya da canlı çiçeklerin durduğu, bazılarımızda şömine, bazılarımızda soba, bazılarımızda kalorifer peteği önünde kahvelerin yudumlandığı, pencere önünde begonyaların, sardunyanların olduğu, mum ışığında sevgi dolu yemeklerin yendiği, ıdıklı, ferah, tarçın kokulu bir ev...” cümlesinde evin dört duvardan fazlası olduğuna ve bir evi yuva yapan eşyalara/durumlara değinilmesi estetik değeriyle ilgilidir. “Değerli bir vazunun kırılması mesele haline gelirken, insanın kırılmasını sıradan görür olduk. Eşya, duygunun, ruhun önüne geçti.” cümleleri anlatıcının insanlara ve insan ilişkilerine verdiği önemi ortaya koyduğundan duyarlılık değeriyle örtüşmektedir. Metne ait 2 görsel bulunmaktadır. Görsel 4’te yüzlerinde kocaman gülümseme olan mutlu aile üyeleri görülmektedir. Evi dört duvardan fazlası yapan çiçekler ve özenle yerleştirilmiş eşyalar estetik değeriine işaret etmektedir. Görselde aile bütünlüğü, estetik ve sevgi değerleri ön plandadır.

Görsel 4. Ev metin görseli (5. sınıf Türkçe Ders Kitabı, MEB Yayınları, 2024, s. 68)

Temanın ikinci metni olarak Paulo Coelho'nun ünlü eseri "Simyacı"dan bir kesit verilmiştir. "Utanan delikanlı hiçbir şey göremediğini itiraf etmek zorunda kalmış." Delikanlının yalan söylemek yerine utansa da doğruyu söylemesi dürüstlük değeriyle ilgilidir. "Bizim delikanlı kendi sırasının gelmesi için iki saat beklemek zorunda kalmış." Delikanlının bilgeyle görüşebilmesi için yılmadan iki saat beklemiş olması onun sabırlı kişiliğinin bir göstergesidir. "Sarayı dolaşırken bu kaşığı elinizde tutacak ve yağı dökmeyeceksiniz." ve "'Peki,' demiş bunun üzerine bilgeler bilgisi, 'sana verebileceğim tek bir öğüt var: Mutluluğun Gizi dünyanın bütün harikalarını görmektir, ama kaşıktaki iki damla yağı unutmadan.'" sözleriyle bilge, delikanlıya sorumluluk sahibi olmasını öğütlemektedir. "Bu kez, duvarlara asılmış, tavanları süsleyen sanat yapıtlarına dikkat ediyormuş. Bahçeleri, çevredeki dağları, çiçeklerin güzelliğini, bulundukları yerlere yakışan sanat yapıtlarının zarafetini görmüş." cümleleri anlatıcının, etrafındaki nesnelere sanatsal bir bakış açısıyla baktığını göstermekte ve estetik değerine işaret etmektedir. Kitapta metne ilişkin görsel bulunmamaktadır.

Temadaki üçüncü metin "Kendine Değer Vermek"tir ve bir okuma metnidir. "Kendinize değer verdiğinizde, başkalarının olumsuz sözlerinden daha az etkilenir ve kendi yolunuzda kararlı bir şekilde ilerlersiniz." ve "Dil öğrenmek, spor yapmak veya yeni hobiler edinmek, kendinize olan saygınızı artırır. Kendinize daha çok güvenmenizi sağlar ve hayatta

daha başarılı olmanızı destekler.” cümlelerinde çalışkanlık değerine örtük bir biçimde yer verilmiştir. “Önemli olan, kendi güçlü yanlarınızı keşfetmeniz ve zayıf yanlarınızla barışık olmanızdır.” ifadesi kişinin kendini iyi tanıması gerektiğine vurgu yaptığı için mütevazılık değeriyle ilişkilidir. “Örneğin çok yorulduğunuzda ara vermek, resim çizmek veya müzik dinlemek gibi sevdiğiniz şeylerle ilgilenmeniz, sizi mutlu eder ve enerjinizi geri kazanmanıza yardımcı olur.” Bireyin dilediği zaman dilediğini yapabilmesi özgür oluşu sayesinde. “Son olarak kendinize değer vermeniz, kendinizi sürekli olarak geliştirmenizi ve yeni şeyler öğrenmenizi de içerir. Dil öğrenmek, spor yapmak veya yeni hobiler edinmek, kendinize olan saygınızı artırır.” Kendine değer vermek öz saygı ve sevgiyle mümkün olan bir durumdur. İnsanın kendini geliştirme çabası sağlıklı bir yaşamı da beraberinde getirebilir. Dolayısıyla metinde sağlıklı yaşam, saygı ve sevgi değerleri de bulunmaktadır. Metne ilişkin görsel yoktur.

Temanın dördüncü metni “Ziyaretçi”dir. Judith Malika Liberman tarafından yazılmış metin, bir okuma metnidir. “Hayır oğlum, bu adamların her birine kendilerinin yaşayacakları gerçeği söyledim.” Çobanın iki ziyaretçiye farklı cevaplar vermesinin nedeni yalancı olması değildir. O iki ziyaretçiye de kendi düşüncesini söylemiş ve dürüst cevap vermiştir. Metinde örtük olarak dürüstlük değeri bulunmaktadır. Çobanın ziyaretçilerle konuşup onlara akıl vermesi onun yardımsever kişiliğinin bir göstergesidir. “Buna çok üzülüyorum işte” demiş adam, “dünyanın hiçbir yerinde o kadar sevgi dolu, güvenilir ve cömert bir çevre bulamam. Bir hafta önce komşularımdan zor ayrıldım ve onları şimdiden özledim.” sözleriyle ziyaretçi, eski çevresine olan yoğun sevgisini ve özlemini ifade etmiştir. Metinle ilgili görsel bulunmamaktadır.

Temadaki beşinci metin olan “Tatlı Günler”, Ahmet Yılmaz Boyunağa tarafından yazılmıştır. Kitapta kısaltılmış biçimi yer almaktadır. “Öteye beriye koşuşan sarı, beyaz ve kara civcivleri kardeşim Hatice ile pay ederiz.” Anlatıcının civcivleri kardeşiyle paylaşması onun adalet değerine sahip olduğunun göstergesidir. Görsel 5’te sevgi dolu bir aile yer almaktadır. Bu, aile bütünlüğü ve sevgi değerleriyle ilişkilidir. “Babam inşaat işçisidir. Yazları ilçeye giderek çalışır, kışın iş olmadığı için evde oturur, genellikle yazın kazandığı para ile geçiniriz.” ve “Anamın elinden her iş gelir. (...) Anam ineklerimizi sağlar; peynirimizi, yağımızı ve yoğurdumuzu yapar. Tavuklarımızı kuluçkaya yatırır.” cümlelerinden yola çıkarak anlatıcının anne ve babasının çalışkan olduğu söylenebilir.

Sağlıklı yaşam, tükettikleri ürünleri kendilerinin üretmesi ve hareketli yaşamları göz önünde bulundurulduğunda elde edecekleri önemli bir kazançtır. “Bir komşumuzu hasta görmesin. Hemen eve koşar, alalecele duvardaki çividen indirdiği tavayı ocağın üzerine yerleştirir, bol yağlı bir çorba hazırlar. Bunu bakır tase doldurarak sıcak sıcak hasta komşumuza yollar.” ifadesi anlatıcının annesinin dostluk, duyarlılık, merhamet, saygı, sevgi, sorumluluk ve yardımseverlik değerlerine sahip olduğunu göstermektedir. Kitapta metinle ilgili 2 görsel yer almaktadır. Görsel 5’te babası eve döndüğünde büyük bir mutluluk ve heyecanla babalarına koşan çocuklar ve durumu gülümseyerek izleyen anne görünmektedir. Köy yaşamının tasvir edildiği bu görsel aile bütünlüğü ve sevgi değerleriyle doğrudan ilişkilidir. Görseldeki annenin elinde tuttuğu kovalar onun çalışkan kişiliğine işaret etmektedir. Yeşilliklerle kaplı, hareketli köy yaşamı ise sağlıklı yaşam değerini sezdirmektedir.

Görsel 5. Tatlı günler metin görseli (5. sınıf Türkçe Ders Kitabı, MEB Yayınları, 2024, s. 80-81.)

Bestami Yazgan tarafından kaleme alınan ve kitapta kısaltılmış biçimi yer alan “Gülü İncitme Gönül” şiiri, temanın altıncı metnidir. Öğüt verme amacı taşıyan didaktik bir şiirdir. “Bir küçük meyve için/ Dalı incitme gönül.” ve “Dili incitme gönül.” dizeleri okuyucuya merhametli ve çevresine karşı duyarlı olmasını öğütlemektedir. “Sevmekten geri kalma” dizesinde ve şiirin genelinde sevgi değeri ön plana çıkmaktadır. “Kibirle yürüyerek/ Yolu incitme gönül.” dizeleri mütevazılığı vurgulamaktadır. Kitapta metnin arka planı olarak kullanılmış bir doğa resmi bulunmaktadır fakat görselde herhangi bir değer saptanmamıştır.

Temanın yedinci metninin adı “Komşumuz Nergis Teyze ‘Çiçek Dayanışması’”dır ve bir dinleme/izleme metnidir. Bundan dolayı değerlendirmeye alınmamıştır. Sekizinci metin ise Alper Tunga Kumtepe’nin yazmış olduğu “Herkes Önemli” adlı okuma metnidir. “Bu toplumdaki bütün bireylerin ayrı bir yeri ve önemi olduğunu anladılar.” Metin tüm mesleklerin gerekli olduğunu vurgulaması yönüyle en çok adalet ve duyarlılık değerleriyle

ilişkilidir. “Orada bulunan herkes birbirinden özür diledi. Sonra kasabalılar hep beraber o yüksek tepeye şu sözü yazdılar: ‘Birimiz hepimiz, hepimiz birimiz için.’” ifadesi kasabalıların arasındaki sorunların giderildiğini ve dostça ve sevgi dolu bir ortam oluştuğunu yansıtmaktadır. “Çiftçi buğday ekmedi, şoför çiftçiyi taşımadı, motor ustası, şoförün arabasını tamir etmedi.” Kasabalıların, mesleklerinin getirmiş olduğu sorumlulukları bir kenara bırakıp özgürce hareket etmesi büyük bir kargaşaya neden olmuştur. Bu olay üzerinden özgürlük ve sorumluluk değerleri metinde yer edinmiştir. “İnsanlar dayanışmanın ne büyük bir ihtiyaç olduğunu farkına vardılar.” Dayanışma ve yardımlaşmanın önemi bu cümleyle ifade edilmiştir. Kitapta metne ilişkin bir tane görsel yer almaktadır. Görsel 6’da farklı meslek gruplarına yer verilmiş ve hepsinin değerli olduğu anlatılmak istenmiştir. Görsel bu yönüyle adalet değeriyle ilişkilidir.

Görsel 6. Herkes önemli metin görseli (5. sınıf Türkçe Ders Kitabı, MEB Yayınları, 2024, s. 103.)

Temanın dokuzuncu ve son metni ise “Siz Olsaydınız...”dır. Nihan Yapıcı tarafından yazılan metnin kitapta kısaltılmış biçimi kullanılmıştır. “Bazen kendimizi diğer insanların yerine koyabilir, onların düşüncelerini ve duygularını anlayabiliriz.” ifadesi dostça ve duyarlı bir davranışı belirtmektedir. “Empati kurabilmemiz için öncelikle her insanın kendi düşüncesi ve duygusu olduğunu ve bunların her zaman bizimkilerle aynı olamayabileceğini bilmemiz gerekir.” Bunu yapabilmek o kişiye saygı duymaktan geçmektedir. “Her iki durumda da olaylara onların bakış açılarından bakabilirsek neşelendikleri ya da sinirlendikleri şeyleri, korkularını ve tutkularını daha iyi anlayıp uygun tepkiler verebiliriz.” cümlesi kişinin etrafındakileri önemseydiğini ve onlar için çabaladığını belirtmektedir. Bu özelliklerden yola çıkarak o kişinin mütevazılık değerine sahip olduğunu söylemek mümkündür. Kitapta metne ilişkin görsel bulunmamaktadır.

Kitaptaki son tema “Sağlıklı Yaşıyorum”dur. Temadaki ilk metin “Haydi Doğa Yürüyüşüne!”dir. Zeynep Betül Kabataş’ın yazmış olduğu metin, kitapla kısaltılmış biçimiyle bulunmaktadır. “Yürümek başlı başına bir spor.” Yürümek sağlıklı yaşamın olmazsa olmazıdır. Sağlıklı yaşam ve sevgi metinde bulunan değerler arasındadır. “Eğer doğa yürüyüşü konusunda çok deneyimli değilseniz ya da yürüyüş yolunu iyi bilmiyorsanız tek başınıza yürüyüşe çıkmak doğru değildir. Deneyimli bir rehberin eşliğinde grup olarak yürümek ve rotadan uzaklaşmamak güvenli bir yürüyüş yapmanızı sağlar.” Gerektiğinde başkalarından yardım talep etme, mütevazılık değerinin bir gerekliliğidir. Görselde doğa yürüyüşü yapan mutlu bir aile verilmiştir. Görsel 7, bu yönüyle aile bütünlüğü ve sağlıklı yaşam değerleriyle ilişkilidir. Çocuğun sincabın fotoğrafını çektiği görsel ise sevgi değerinin bir göstergesidir.

Görsel 7. Haydi doğa yürüyüşüne! metin görseli (5. sınıf Türkçe Ders Kitabı, MEB Yayınları, 2024, s. 114-115.)

Temanın ikinci metni, Bilim ve Teknik’ten alınmış ve kısaltılmış biçimiyle kitapta yer alan “Su Sporları” okuma metnidir. “Güçlü akan nehirler tercih edildiği için kask ve can yeleği takmak gerekir.” cümlesi kişinin sağlığına verdiği değeri göstermektedir. Can güvenliği için gerekli önlemleri alması kişinin sorumluluk değerine sahip olduğuna işaret etmektedir. Rafting gibi tehlikeli bir sporu yapmak için cesur olmak gerekir. Cesaret kavramı ise özgürlük değeriyle ilişkilidir. Metne ilişkin görsel bulunmamaktadır.

Temadaki üçüncü metin “Doktora Gitmek İstemiyorum!”dur ve Banu Yaşar tarafından kaleme alınmıştır. “Babam içeri girer girmez yüzümden bir şeylerin ters gittiğini anladı.” cümlesi anlatıcının, ailesiyle olan güçlü ilişkisini göstermektedir ve aile bütünlüğü ve sevgi değerleriyle bağdaşmaktadır. “Hastaneye gittiğimizde dış hekimim korktuğumu hemen anladı. Bana yapacağı tüm işlemleri anlattı.” Dış hekiminin çocuğa karşı anlayışlı davranması onun duyarlılık ve merhamet değerlerine sahip olduğunun göstergesidir. “Biraz

endişeyle de olsa diş hekimine doğru annemle yola çıktık.” Çocuğun başta korksa bile özgürce seçimini yapıp tedavi görmeye karar vermesi özgürlük ve sağlıklı yaşam değerlerine işaret etmektedir. Kitapta metne ilişkin görsel yer almamaktadır.

“Sağlık Ellerde Başlar”, kitaptaki dördüncü metindir. “Elimizi hijyenik bir şekilde yıkamak, kişisel sağlığımızı korumak için hayati öneme sahiptir.” Metnin geneli, sağlıklı yaşam için kişisel temizliğe dikkat edilmesinin önemini belirtmektedir ve bu cümleyle metnin ana düşüncesi tekrar vurgulanmıştır. Dolayısıyla, metinde sağlıklı yaşam ve temizlik değerlerine yer verilmiştir. Kitapta metinle ilgili görsel bulunmamaktadır.

Kitabın beşinci metninin adı “Ne Olacak Bu Yemek Sorunu?”dur. Tolunay Sandıkçıoğlu’nun yazmış olduğu metin, kitapta kısaltılmış biçimiyle bulunmaktadır. “Benim ıspanağı beğenmediğimi hemen anlayan annem anlatmaya başladı: Ispanak çok faydalıymış, içinde vitaminler varmış, bolca demir varmış, her gün makarna yenir miymiş, hep aynı şeyleri yemek istiyormuşum, böyle sağlıklı beslenemezmişim, ama böyle olmazmış ki...” Annesinin çocuğun sağlıklı beslenmesi için ısrarcı olması ona karşı beslediği yoğun merhamet ve sevginin göstergesidir. “Size üç hafta süre veriyorum. Üç hafta sonra hem herkesin sevdiği ve sevmediği yemekleri öğrenip nasıl beslendiğini anlayacağız hem de bu yemeklerin nereden çıktığını öğreneceğiz, tamam mı?” Öğretmenin bu konunun üzerinde durup çocuklara böyle bir ödev vermesi onun duyarlı bir insan olduğuna işaret etmektedir. “Sonuçta, sevmediğim yiyecekleri tattığım ve artık hiçbir yemeğe ön yargılı davranmadığım için çok mutlu.” cümlesi öğretmenin ödevinin etkisini ortaya koymaktadır. Bu sayede çocuk kimsenin zorlamasına gerek kalmadan yemeklere olan ön yargısını kırmıştır. Bu, özgürlük ve sağlıklı yaşam değerleriyle ilgilidir. Metinle ilgili 3 görsel bulunmaktadır. Görsellerde herhangi bir değer saptanmamıştır.

Kitaptaki altıncı metin “Benim Zamanım Okçuluk” adı taşıyan bir dinleme/izleme metnidir ve dinleme/izleme metni olduğu için değerlendirmeye alınmamıştır. Kitaptaki yedinci metnin adı “Obezite”dir ve bu okuma metni, Jandarma Çocuk’tan alınmıştır. Metne ilişkin 2 görsel bulunmaktadır. Görsel 8’de zararlı yiyeceklerle ve zararlı yiyeceklerin yerine elmayı tercih eden bir çocuğa yer verilmiştir. Metnin konusu ve görselleri sağlıklı yaşam değeriyle ilişkilidir.

Görsel 8. Obezite metin görseli (5. sınıf Türkçe Ders Kitabı, MEB Yayınları, 2024, s. 140-141.)

Kitaptaki yedinci metin “Atlı Cirit”tir. Metin TSE Öncü Çocuk Dergisi’nden alınmış ve kısaltılmıştır. “Bugün çeşitli illerimizde kulüpler kurularak ata sporumuz canlandırılmaya çalışılıyor.” cümlesiyle yapılan duyarlı hareket vurgulanmaktadır. “Takımın oyun taktiğini veren kolbaşı, takımının tüm hareketlerinden sorumludur.” ifadesi kolbaşının sorumluluklarına dikkat çekmektedir. Metinle ilgili 2 görsel bulunmaktadır. Görsellerde herhangi bir değer saptanmamıştır.

Temanın ve kitabın son metni olan “Video Oyunu Bağımlılığı Hastalık Olarak Kabul Edildi”, M. Bünyamin Yıldırım tarafından yazılmış ve kitapta kısaltılmış biçimine yer verilmiştir. “Bilgisayar, tablet, telefon ve oyun konsolu kullanarak uzun saatler boyunca video oyunu oynamak görme kusurlarına; el bileği, boyun ve omurgadaki eklemlerde hasarlara; uyku problemlerine, sosyal iletişim becerilerinde bozukluklara ve vücuttaki toplardamarlarda uzun süre hareketsiz kalma nedeniyle oluşan kan pıhtısının akciğer damarlarını tıkaması sonucu ciddi sağlık sorunlarına yol açabiliyor.” cümlesi metnin ana düşüncesini ortaya koymaktadır. Metin, video oyunu bağımlılığının zararlarından söz etmekte ve sağlıklı yaşam değerini öne çıkarmaktadır. Kitapta metne ilişkin görsel bulunmamaktadır.

Kitaptaki metinlerin temalar bazında değer sayıları tespit edilmiş ve elde edilen bulgulara Tablo 1’de yer verilmiştir.

Tablo 1. Metinler ve görsellerde değerlerin temalara göre dağılımı

Değer/Tema	Tema 4: Geleneklerimiz	Tema 5: İletişim ve Sosyal İlişkiler	Tema 6: Sağlıklı Yaşıyorum
Adalet	0	2	0
Aile Bütünlüğü	4	2	1
Çalışkanlık	6	2	0
Dostluk	3	3	0
Duyarlılık	3	5	3
Dürüstlük	1	2	0
Estetik	6	2	0
Mahremiyet	0	0	0
Merhamet	2	2	2
Mütevazılık	0	3	1
Özgürlük	0	2	3
Sabır	2	1	0
Sağlıklı Yaşam	0	2	7
Saygı	2	3	0

Sevgi	5	6	3
Sorumluluk	5	3	2
Tasarruf	0	0	0
Temizlik	1	0	1
Vatanseverlik	1	0	0
Yardımseverlik	2	3	0

Tablo 2. Değerlerin metin ve görsellerde bulunma oranı (Oranlar hesaplanırken metin ve görseller bir bütün olarak ele alınmıştır.)

Değer	Bulunduğu Metin Sayısı	Metinlerde Bulunma Oranı (%)
Adalet	2	%8,33
Aile Bütünlüğü	7	%29,17
Çalışkanlık	8	%33,33
Dostluk	6	%25,00
Duyarlılık	11	%45,83
Dürüstlük	3	%12,50
Estetik	8	%33,33
Mahremiyet	0	%0
Merhamet	6	%25,00
Mütevazılık	4	%16,67
Özgürlük	5	%20,83
Sabır	3	%12,50
Sağlıklı Yaşam	9	%37,50
Saygı	5	%20,83
Sevgi	14	%58,33
Sorumluluk	10	%41,67
Tasarruf	0	%0
Temizlik	2	%8,33
Vatanseverlik	1	%4,17
Yardımseverlik	5	%20,83

Bulgular, 5. sınıf bahar dönemi Türkçe ders kitabındaki okuma metinleri ve görsellerde en sık yer verilen değerlerin sevgi olduğunu göstermektedir. İncelenen 24 metnin ve görsellerinin 14'ünde (%58,33) sevgi değerine yer verildiği belirlenmiştir. Sevgi değerini, 11 metinde (%45,83) yer alan duyarlılık ve 10 metinde (%41,67) görülen sorumluluk değerleri izlemektedir. Bu üç değere diğer değerlere kıyasla daha fazla yer verilmesi, ders kitabında öğrencilerin duyuşsal gelişimini ve sosyal ilişkilerini destekleyen değerlere öncelik verildiğini göstermektedir. Buna karşılık, mahremiyet ve tasarruf değerlerine hiçbir metin ya da görselde yer verilmediği tespit edilmiştir. Ayrıca vatanseverlik değerinin yalnızca 1 metinde (%4,17), adalet ve temizlik değerlerinin ise 2 metinde (%8,33) yer aldığı belirlenmiştir.

Temalar karşılaştırıldığında Geleneklerimiz ile İletişim ve Sosyal İlişkiler temalarının her birinde 43 değer tespit edilmişken Sağlıklı Yaşıyorum temasında bu sayı 23 olarak belirlenmiştir. Bu farkın son temadaki metinlerin çoğunlukla bilgilendirici ve açıklayıcı özellik taşımasından kaynaklandığı söylenebilir çünkü bu tür metinlerde değer aktarımı diğer temalara göre daha sınırlı kalmaktadır.

Genel dağılım incelendiğinde değerlerin temalar arasında dengeli biçimde yer almadığı, bazı değerlerin belirli temalarda yoğunlaştığı görülmektedir. Örneğin aile bütünlüğü, çalışkanlık ve estetik değerleri özellikle “Geleneklerimiz” temasında; sağlıklı yaşam değeri ise “Sağlıklı Yaşıyorum” temasında öne çıkarken, duyarlılık, sevgi ve sorumluluk değerleri tüm temalarda daha yaygın biçimde bulunmaktadır. Bu durum, değer dağılımının temaların içerik yapısıyla uyumlu olduğunu göstermektedir.

Tartışma ve Sonuç

Araştırmanın sonuçları; Türkiye Yüzyılı Maarif Modeli’nin Erdem-Değer-Eylem Çerçevesi, Geçimli ve Kayahan Yüksel’in (2024) 5. sınıf güz dönemi Türkçe ders kitabı üzerine gerçekleştirdiği çalışma ve alan yazında önceki öğretim programlarına dayalı olarak yapılan araştırmalar ekseninde karşılaştırmalı biçimde değerlendirilmiştir.

Yapılan inceleme sonucunda, 5. sınıf bahar dönemi ders kitabında en sık yer verilen değer (%58,33 oranıyla) sevgi olduğu görülmüştür. Bu bulgu, hem Geçimli ve Kayahan Yüksel’in (2024) güz dönemi ders kitabı üzerine yaptıkları çalışmayla hem de önceki öğretim programlarına dayalı olarak yapılan çalışmalarla (Çetin vd., 2024; Durhat & Ökten, 2020; Türkben, 2019) güçlü bir tutarlılık göstermektedir. Sevgi değerinin; müfredat, yayınevi veya dönem fark etmeksizin Türkçe ders kitaplarının "çatı değeri" olarak konumlanması, Türk eğitim sistemindeki duyuşsal hedeflerin sürekliliğini kanıtlar niteliktedir.

Geçimli ve Kayahan Yüksel (2024), güz dönemi kitabında bazı değerlere 20’den fazla yer verilirken bazılarının hiç geçmediğini ve dağılımın orantısız olduğunu vurgulamıştır. Benzer şekilde bu araştırmada da mahremiyet ve tasarruf değerlerine bahar dönemi materyalinde hiç rastlanmamıştır. Bu durum, ders kitaplarındaki metin ve görsel seçimlerinin, programda hedeflenen tüm değerleri kapsayacak çeşitlilikte hazırlanmadığını, belirli değerlerin tekrarına dayalı bir yapının hâkim olduğunu göstermektedir.

Buna karşılık araştırmanın en dikkat çekici bulgusu; mahremiyet ve tasarruf değerlerine hiçbir metin ya da görselde yer verilmemiş olmasıdır (%0). Bu durum, sadece bu kitaba özgü bir eksiklikten ziyade, alan yazındaki kronik bir soruna işaret etmektedir. Nitekim Türkben (2019), 2018 programı doğrultusunda hazırlanan kitaplarda da tasarruf değerinin ihmal edildiğini; Pilav ve Erdoğan (2016) ise benzer içerikteki kanaatkârlık değerine yeterince yer verilmediğini saptamıştır. Küresel iklim krizinin ve ekonomik farkındalığın gündemde olduğu bir çağda, "Erdem-Değer-Eylem" modelinin eylem boyutunu doğrudan destekleyen "tasarruf" değerinin (0) düzeyinde kalması, ders kitaplarının güncel küresel sorunlara yanıt vermede yetersiz kaldığı şeklinde yorumlanabilir.

Benzer bir eksiklik "mahremiyet" değeri için de geçerlidir. Dijitalleşme ile birlikte sınırların belirsizleştiği günümüzde, Maarif Modeli'nin bu değeri çerçeveye dâhil etmesi vizyoner bir adım olsa da; bu değer in ders kitabına yansımamış olması, teorik çerçeve ile pratik (ders materyali) arasında bir kopukluk olduğunu göstermektedir. Öğrencilerin kişisel ve dijital sınırlarını korumayı öğrenmeleri gereken bu yaş düzeyinde mahremiyetin işlenmemesi önemli bir pedagojik boşluktur.

Ayrıca adalet değerinin de oldukça sınırlı (%8,33) yer bulduğu tespit edilmiştir. Bu bulgu, Şakiroğlu'nun (2020) ve Türkben'in (2019) adalet değerinin az işlendiğine dair tespitleriyle örtüşmektedir. Değerlerin dağılımındaki bu dengesizlik; ders kitaplarının belirli "yumuşak değerler" (sevgi, yardımseverlik) etrafında kümелendiğini ortaya koymaktadır.

Değerlerin temalara dağılımı incelendiğinde ise "tema-değer uyumu"nun kısmen sağlandığı görülmüştür. Aile bütünlüğü değerinin Geleneklerimiz temasında, sağlıklı yaşam değerinin ise Sağlıklı Yaşıyorum temasında yoğunlaşması, içerik kurgusunun tutarlı olduğunu göstermektedir. Geçimli ve Kayahan Yüksel (2024) de aynı şekilde Oyun Dünyası temasında dostluk değerinin, Atatürk'ü Tanıyalım temasında ise vatanseverlik değerinin yoğunlaştığını belirtmiştir. Ancak bilgilendirici metinlerin ağırlıkta olduğu Sağlıklı Yaşıyorum temasında değer çeşitliliğinin azalması (23 değer), bilgi odaklı metinlerde duyuşsal aktarımın ihmal edildiği gerçeğini bir kez daha doğrulamıştır.

Sonuç olarak; incelenen ders kitabının Türkiye Yüzyılı Maarif Modeli'nin "sevgi" ve "duyarlılık" odaklı vizyonunu başarıyla yansıttığı ancak modelin hedeflediği bütüncül birey gelişimi için kritik olan adalet, tasarruf ve mahremiyet gibi değerlerin aktarımında geliştirilmeye açık olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Araştırma bulgularından ve tartışma bölümünde ele alınan sonuçlardan hareketle, ders kitaplarının niteliğini artırmaya ve Türkiye Yüzyılı Maarif Modeli'nin hedeflerine daha etkin ulaşmasına yönelik şu öneriler geliştirilmiştir:

1. İhmal Edilen Değerler Bağlamsal Olarak Ele Alınmalıdır: Araştırmada yer almayan “tasarruf” ve “mahremiyet” değerleri; sürdürülebilirlik, zaman tasarrufu ve dijital güvenlik gibi güncel bağlamlarla ilişkilendirilerek metinlere dâhil edilmelidir.
2. Bilgilendirici Metinlerde Değer Odaklı Yaklaşım Benimsenmelidir: Sadece didaktik bilgi sunan metinler yerine bilim insanlarının sabır, çalışkanlık ve dürüstlük gibi değerlerini yansıtan biyografik ve anekdot odaklı içerikler tercih edilerek değer aktarımı güçlendirilmelidir.
3. Görsel Tasarımda Tamamlayıcı Yaklaşım Uygulanmalıdır: Görseller dekoratif unsur olmaktan çıkarılmalı; karakterlerin jest ve mimikleri aracılığıyla sabır ve merhamet gibi değerleri yansıtan tamamlayıcı detaylara yer verilmelidir.
4. Öğretmen Kılavuzlarına Yönlendirmeler Eklenmelidir: Metinlerde eksik kalan değerler için kılavuz kitaplara telafi edici etkinlikler ve eleştirel okuma soruları eklenerek öğrencilerin bu değerler üzerine çıkarım yapmaları sağlanmalıdır.
5. Boylamsal ve Karşılaştırmalı Araştırmalar Yapılmalıdır: Maarif Modeli'nin sarmal yapısını değerlendirmek için farklı sınıf düzeylerini kapsayan boylamsal çalışmalar yapılmalı ve değerlerin davranışa dönüşme düzeyi gözlem temelli nitel araştırmalarla incelenmelidir.

Bilgilendirme

Bu çalışmada insan veya hayvan deneklerinden veri toplanmamıştır. Bu nedenle çalışma, etik kurul onayı gerektiren çalışmalar kapsamında yer almadığından etik kurul onayı alınmamıştır.

Yazar Katkı Beyanı

Aybüke Cennet ERDOĞAN: Kavramsallaştırma, yazma ve verilerin toplanması

Erdost ÖZKAN: Denetim, inceleme-yazma ve düzenleme

Kaynaklar

- Bakioğlu, A. & Levent, F. (2014). Değerler eğitimi. *Yeni Türkiye Dergisi*, 10(58), 258-261.
- Baltacı, A. (2019). Nitel araştırma süreci: Nitel bir araştırma nasıl yapılır?. *Ahi Evran Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 5(2), 368-388.
<https://doi.org/10.31592/aeusbed.598299>

- Coşkun, H. & Derse, G. E. (2021). Türkçe ders kitabındaki metinlerin değerler eğitimi açısından incelenmesi ve öğretmen görüşlerine göre değerlendirilmesi. *Değerler Eğitimi Dergisi*, 19(41), 9-35. <https://doi.org/10.34234/ded.738543>
- Çetin, A., Kıvrak, N., Yalçın, Z. & İpek, O. (2024). Türkçe ve Türk kültürü ders kitaplarındaki metinlerin kök değerler açısından incelenmesi. *Uluslararası Etnopedagoji Dergisi*, 4(2), 66-81. <https://doi.org/10.5281/zenodo.14213001>
- Demirel, Ö. (2017). *Öğretim ilke ve yöntemleri öğretme sanatı*. Pegem Akademi.
- Deniz, K. & Karagöl, E. (2018). Değerler eğitimi açısından ortaokul Türkçe ders kitapları. *Karaelmas Eğitim Bilimleri Dergisi*, 6(2), 244-255.
- Direkçi, B., Akbulut, S. & Şimşek, B. (2020). Türkçe eğitimi alanında yapılan değerler eğitimi tezlerinin incelenmesi. *ZfWT*, 12(2), 117-140.
- Doğan, B. & Gülüşen, A. (2011). Türkçe ders kitaplarındaki (6–8) metinlerin değerler bakımından incelenmesi. *Kilis 7 Aralık Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 1(2), 75-102.
- Doğan, S. & Aşlamacı, İ. (2025). Türkiye yüzyılı maarif modelinin değer eğitimi açısından analizi. *Çukurova Araştırmaları*, 11(1), 72-90. <http://dx.doi.org/10.29228/cukar.80525>
- Durhat, G. & Ökten, C. E. (2020). Kök değerlerin ortaokul Türkçe ders kitaplarındaki erdemler temasıyla ilişkisi. *Ana Dili Eğitimi Dergisi*, 8(3), 675-693. <https://doi.org/10.16916/aded.678498>
- Ekinci Çelikipazu, E. & Aktaş, E. (2011). MEB 6, 7 ve 8. sınıf Türkçe ders kitaplarında yer alan metinlerin değer iletimi açısından incelenmesi. *Electronic Turkish Studies*, 6(2), 413-424.
- Ersoy, F. & Ünüvar, P. (2019). *Karakter ve değerler eğitimi* (1. baskı). Anı Yayıncılık.
- Geçimli, M. & Kayahan Yüksel, D. (2024). Türkiye yüzyılı maarif modeli erdem-değer-eylem çerçevesi: Güz dönemi 5. sınıf Türkçe ders kitabı bağlamında bir inceleme. *Uluslararası Toplumsal Bilimler Dergisi*, 8(4), 160-174. <http://dx.doi.org/10.30830/tobider.sayi.20.9>
- Karlı, M. D. (2012). *Eğitim bilimine giriş* (4. Baskı). Pegem Akademi.
- Kemiksiz, Ö. (2021). Ortaokul Türkçe ders kitaplarındaki “Erdemler” temasında yer alan metinlerde “kök değerler”. *Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 18(3), 1602-1627. <https://doi.org/10.33437/ksusbd.727783>
- Kıral, B. (2023). Comparison of principal’s discourses, behaviors, and practices towards the students in terms of values education: Turkey and the US sample. *International e-Journal of Educational Studies*, 7 (15), 555-567. <https://doi.org/10.31458/iejcs.1311994>
- Millî Eğitim Bakanlığı [MEB] (2019). *Türkçe dersi öğretim programı (ilkokul ve ortaokul 1, 2, 3, 4, 5, 6, 7 ve 8. sınıflar)*. Millî Eğitim Bakanlığı.
- Millî Eğitim Bakanlığı [MEB] (2024a). *Ortaokul ve imam hatip ortaokulu 5. sınıf Türkçe ders kitabı*. Millî Eğitim Bakanlığı.
- Millî Eğitim Bakanlığı [MEB] (2024b). *Türkiye yüzyılı maarif modeli ortaokul Türkçe dersi öğretim programı (5, 6, 7 ve 8. sınıflar)*. Millî Eğitim Bakanlığı.
- Millî Eğitim Bakanlığı [MEB] (2024c). *Türkiye yüzyılı maarif modeli öğretim programları ortak metni*. Millî Eğitim Bakanlığı.

- Mutlu, H. H. & Dinç, S. (2019). 6. sınıf Türkçe ders kitabında yer alan temalardaki metinlerin kök değerlerle ilişkisi. *Ana Dili Eğitimi Dergisi*, 7(4), 1048-1062. <https://doi.org/10.16916/aded.593400>
- Oltulu, Ö. & Alan, M. (2023). 8. sınıf Türkçe ders kitaplarındaki metinlerin değerler açısından incelenmesi. *Disiplinlerarası Eğitim Araştırmaları Dergisi*, 7(14), 114-140.
- Özkan, E. (2013). İlköğretim 8. sınıf Türkçe ders kitaplarında öğrencilere kazandırılması hedeflenen sözcüklerin öğretimi ve iç sözlük ilişkisi (Mersin ili örneği). *Turkish Studies*, 8(1), 2095-2114.
- Özkan, U. B. (2021). *Eğitim bilimleri araştırmaları için doküman inceleme yöntemi*. Pegem Akademi.
- Pilav, S. & Erdoğan, Ş. (2016). Ortaokul Türkçe ders kitaplarındaki bilgilendirici metinlerin değer iletimi açısından incelenmesi. *Milli Eğitim Dergisi*, 45(21), 351-371.
- Sönmez, V. (2017). *Eğitim felsefesi*. Anı Yayıncılık.
- Şakiroğlu, Y. (2020). 6. sınıf Türkçe ders kitabının değer aktarımı bağlamında incelenmesi. *Türkiye Eğitim Dergisi*, 5(1), 145-161.
- Tarakcı, R. & Kalenderoğlu, İ. (2022). Kök değerler açısından ortaokul Türkçe ders kitaplarındaki öyküleyici metinler. *International Journal of Education and New Approaches*, 5(1), 139-157. <https://doi.org/10.52974/jena.1133254>
- Tutar, H. (2022). Nitel araştırmalarda geçerlilik ve güvenilirlik: Bir model önerisi. *Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 22(Özel Sayı 2), 117-140.
- Türk Dil Kurumu. (2025). *Türk Dil Kurumu sözlükleri*. <https://sozluk.gov.tr/>
- Türkben, T. (2019). Türkçe ders kitaplarındaki metinlerin ilettiği değerler açısından incelenmesi. *Ana Dili Eğitimi Dergisi*, 7(3), 508-526. <https://doi.org/10.16916/aded.541659>
- Uslu, S. & Çetin, M. (2022). Character and values for world citizenship: the case of social studies prospective teachers. *International e-Journal of Educational Studies (IEJES)*, 6(11), 56-69. <https://doi.org/10.31458/iejes.1036273>
- Yerli, F. S. & Gündüz, G. F. (2022). Türkiye’de değerler eğitimi araştırmalarına genel bakış: Metasentez çalışması. *Kırklareli Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 7(1), 1-38. <https://doi.org/10.47140/kusbder.1219907>